

Ryszard Jadczak

Cieszyńska konferencja o prawdzie (5–6 grudnia 1997)

W dniach 5–6 grudnia 1997 roku w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie odbyła się konferencja pt. *Prawda w nauce, filozofii i sztuce*, zorganizowana przez Zakład Filozofii Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego oraz Koło Cieszyńskie Polskiego Towarzystwa Filozoficznego. Była to już trzecia z kolei konferencja z tego cyklu, poświęcona różnym aspektom problematyki prawdy, ujmowanym z odmiennych stanowisk metodologicznych, na gruncie różnych nauk i w różnych językach. Uczestnikami tych spotkań są bowiem przedstawiciele nie tylko nauk filozoficznych. Przeważają rozważania epistemologiczne i metodologiczne. Tak też było podczas trzeciej Konferencji.

Oto krótkie omówienia wystąpień konferencyjnych.

Jerzy Szymura (Uniwersytet Jagielloński, Kraków): „Czy można pozbyć się pojęcia prawdy?”. Referent omówił dwa typy argumentacji kwestionujących tezę, że prawdziwość jest cechą zdań: argumentację związaną z koncepcją systematycznego fałszu, przypisującą błędzenie, idealizację lub ogólny brak uwagi wszystkim uczestnikom dyskursu językowego, oraz argumentację związaną z koncepcją nonfaktualizmu, który odmawia wyrażeniu „prawdziwość” sensowności. Zdaniem referenta obie koncepcje natrafiają na nieprzezwyciężalne trudności.

Adam Grobler (Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Zielona Góra): „Prawda a gry językowe”. Referent przedstawił ideę dążenia do prawdy w nauce ujętej jako złożona gra językowa Uczonego z Przyrodą. Propozycja teoretyczna referenta nawiązuje do koncepcji logika i filozofa fińskiego J. Hintikki.

Kazimierz Jodkowski (WSP, Zielona Góra): „Kiedy nauka nie powinna unikać prawdy? Studium przypadku: dobór naturalny”. Referent zwrócił uwagę na tautologiczność rozpowszechnionych na gruncie biologii sformułowań zasady doboru

naturalnego. Analiza szczegółowego przypadku posłużyła mi do wykazania, iż w pewnych okolicznościach kategoria prawdy nie jest stosowana w rozważaniach naukowych.

Zbysław Muszyński (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin): „Prawda i referencja”. Znane są kłopoty z uzasadnieniem konieczności odwoływania się do korespondencyjnej teorii prawdy. Skłaniają one filozofów do coraz intensywniejszych badań nad niekorespondencyjnym pojmowaniem prawdy. W ten sposób rywalizują ze sobą dwa podejścia do prawdy: korespondencyjne (w terminologii P. Horwicha – inflacyjne) oraz «deflacyjne» (a wśród nich dyswokacyjne, minimalne). Punktem wyjścia dla obu koncepcji jest ujęcie A. Tarskiego. Według deflacionistów *T*-zdania chwytają wszystko, co jest do uchwycenia w zagadnieniu prawdy; nie trzeba więc w szczególności dodawać żadnej specjalnej informacji o relacji łączącej język z rzeczywistością. Trzeba natomiast wyjaśnić rolę cudzysłowów oraz ekspresywną funkcję prawdy. Teoria prawdy ma wyjaśniać naturę prawdy, która jest zawarta w *T*-zdaniami. Analogicznie do deflacyjnych teorii prawdy rozwijane są deflacyjne teorie referencji. Zdaniem zaś zwolenników korespondencyjnych wersji rozumienia prawdy, uchwycenie jej natury wymaga odwołania się do relacji między językiem a światem. To zaś wymaga przyjęcia odpowiedniej teorii referencji. Ma ona wyjaśniać niektóre z nieprawidłowości istniejących w języku potocznym i naukowym, z którymi nie mogą poradzić sobie teorie deflacyjne.

Marek Szydłowski (UJ, Kraków): „Czy nauka jest prostym układem dynamicznym o złożonym zachowaniu?”. Referent zilustrował skuteczność używania teorii układów dynamicznych w modelowaniu rozwoju nauki.

Adam Jonkisz (Uniwersytet Śląski – Filia w Cieszynie): „Pojęcie prawdy w koncepcjach teorii”. Referent omówił możliwość zastosowania klasycznie rozumianej prawdy w filozoficznych koncepcjach nauki i teorii naukowych. Przedstawiwszy stanowiska współczesnych filozofów (m.in. K.R. Poppera, T. S. Kuhna, I. Lakatosa, L. Laudana i J. Sneeda), starał się uzasadnić pogląd, że pojęcie prawdy, mimo że rodzi wiele trudności, jest z koncepcji teorii nieusuwalne.

Grzegorz Treła (UŚ, Cieszyn): „W stronę anty-antyrealizmu”. Referent przedstawił główne kontrowersje dotyczące współczesnych sporów o realizm, wskazując na trudności, w jakie popadają stanowiska filozoficzne, kwestionujące celowość stosowania kategorii prawdy w rozważaniach dotyczących nauki.

Ryszard Jadczyk (Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń): „Problematyka prawdy w biografistyce filozoficznej”. Biografistyka filozoficzna nie wykształciła jeszcze dostatecznie sprawnych narzędzi badawczych. Stąd też i zagadnienie prawdy nie jest tu jeszcze jasno określone. Można przyjąć, że na rozumienie prawdy w biografistyce filozoficznej mają wpływ rozumienia tej kategorii właściwe historii, psychologii, socjologii i kulturoznawstwu. Problematyka prawdy w biografistyce filozoficznej wiąże się z (1) zagadnieniem wiarygodności źródeł oraz (2) z zagadnieniem prawdziwości (adekwatności) ocen tych źródeł.

Ryszard Wiśniewski (UMK, Toruń): „Problem prawdy moralnej w etyce polskiej XX wieku”. Referent zwrócił uwagę na to, że przedstawiciele wszystkich głównych nurtów XX-wiecznej etyki polskiej zakładali możliwość poznania absolutnej prawdy moralnej. Mimo to ostatecznie problematyka etyczna została u nas bądź ograniczona do kwestii metodologicznej poprawności procesu oceniania, bądź opisu trudności z uzasadnieniem określonych stylów życia, bądź do rozwiązania kwestii należących do antropologii i metafizyki.

Tadeusz Czernik (UJ, Kraków): „Prawda w zagadnieniach moralnych”. Ustalenie, jak się rzeczy mają, stanowi warunek *sine qua non* zajęcia postawy odpowiedzialnej moralnie. Wiedza nasza w tym względzie jest jednak zawsze ograniczona; możemy zatem tylko szacować skutki naszych działań. Wiele z nich wykracza w praktyce poza pokolenie, stąd doświadczenia pokoleń kumulowane są w postaci zasad moralnych. Owa unifikacja musi się jednak odbywać kosztem szczególności.

Paweł Bortkiewicz (Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa): „Wolność kosztem prawdy”. Referent omówił ważniejsze kwestie sporne, które dzielą teologów katolickich w kontekście dyskusji nad encykliką papieską *Veritatis Splendor*.

Marcin Zdrenka (UMK, Toruń): „Tylko prawda? (O Elzenbergowskiej niechęci do psychozy poznania)”. Referent poddał analizie notatkę H. Elzenberga z *Kłopotu z istnieniem* (z 21 IX 1937): „Bądźmy wolni od psychozy poznania jako czegoś najwyższego w hierarchii. Nasz honor i człowieczeństwo nie wiszą na tych wciąż się nam rwących, cienkich nitkach prawdy i fałszu”. Zdaniem referenta Elzenberg kieruje swój atak nie przeciw poznaniu jako takiemu, ani przeciw nauce, lecz przeciw logistycznemu nurtowi Szkoły Lwowsko-Warszawskiej.

Krzysztof Wieczorek (UŚ, Katowice): „Prawda w epoce ponowoczesnej”. Pokolenia uczonych i myślicieli europejskich wzrastały w przekonaniu, iż najwyższym celem badań naukowych i dociekań filozoficznych jest prawda. Do istoty postmodernizmu należy świadoma rezygnacja z dążenia do osiągnięcia tego celu.

Dariusz Kubok (UŚ, Katowice): „Prawdy pięknie zaokrąglonej niewzruszone oblicze. Prawda w ujęciu Parmenidesa”. Parmenides był pierwszym filozofem, który sformułował problem prawdy. Swoje poglądy wypowiedział w metaforze Drogi Prawdy i Drogi Mniemania. Droga Prawdy jest «pięknie zaokrąglona»; linearna Droga Mniemania prowadzi donikąd.

Marek Rembierz (UŚ, Katowice): „Światło ukazujące prawdę, prawda skrywana w świetle. Opozycja światło/ciemność w filozoficznych koncepcjach prawdy”. Referent zwrócił uwagę na doniosłość stosowania opozycji światłość/ciemność w klasycznie pojmowanych koncepcjach prawdziwości, formułowanych w starożytności (Platon, Arystoteles), a związanych z metafizycznym założeniem o widzialności świata.

Na marginesie konferencji cieszyńskiej warto odnotować, że zorganizowanie jej jest objawem bardzo korzystnego zjawiska, które można zaobserwować coraz częściej

w ostatnich latach: że wiele inicjatyw filozoficznych – w tym wydawniczych i zjazdowych – powstaje i urzeczywistnia się w małych ośrodkach naukowych. Cieszy to i stanowi dobrą prognozę co do przyszłości naszej filozofii.